

Kateryna Vitvitska*

EUvsDisinfo wobec dezinformacji antyukraińskiej

Rosyjska dezinformacja i propaganda stanowią obecnie zagrożenie nie tylko dla Ukrainy, ale i każdego państwa demokratycznego, w tym Polski. Dezinformacja prowadzi do chaosu informacyjnego, osłabienia więzi społecznych i spadku zaufania do władz. Powoduje również rozpad struktur państwowych, wprowadza do przestrzeni informacyjnej treści sprzeczne z interesem narodowym, a także promuje poglądy i postawy korzystne dla atakującego.

Od momentu powstania EUvsDisinfo zajmuje się katalogowaniem różnych taktyk i strategii używanych Federacją Rosyjską do rozpowszechniania antyukraińskich narracji. Zarówno ich ilość, jak i skala nasiliły się tuż przed rozpoczęciem pełnowymiarowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 roku, a ich zadaniem było i nadal pozostaje podważenie Ukrainy jako państwa demokratycznego w oczach jej sojuszników. Na moment pisania tego artykułu baza danych EUvsDisinfo mieściła 17 155 przypadków dezinformacji, z których 8 719, czyli 50,82% dotyczyło Ukrainy.

EUvsDisinfo udokumentowało różne przykłady antyukraińskich kampanii dezinformacyjnych, które zostały zorganizowane jako część szerszej rosyjskiej wojny informacyjnej. Te przykłady pokazują metody i taktyki używane do manipulowania percepcją publiczną i siania niezgody. Jednym z dominujących motywów jest przedstawianie Ukrainy jako agresora lub jako państwa kierowanego przez nie legitymizowanych lub skorpumpowanych liderów. Ta narracja zawiera fałszywe twierdzenia dotyczące ukraińskiego rządu i działań wojskowych, przedstawiając je w negatywnym świetle, aby podważyć ich wiarygodność i legitymację. Na przykład, część wysiłków dezinformacyjnych ma na celu przedstawienie ukraińskich liderów jako marionetek zachodnich mocarstw lub uczestników „szemranych” działalności, które są bezpodstawne, ale mają za zadanie osłabienie zaufania do państwa ukraińskiego. Inną powszechną taktyką jest wykorzystanie fałszywych stron internetowych i sklonowanych mediów do rozpowszechniania dezinformacji. Te strony naśladują renomowane źródła informacyjne, publikując artykuły wspierające rosyjskie narracje lub całkowite nieprawdy o Ukrainie. Ten sposób ma na celu zdezorientowanie czytelników i nadanie pozorów wiarygodności fałszywym treściom.

Kampanie dezinformacyjne rozciągają się również na media społecznościowe, gdzie rosyjscy działacze tworzą i rozpowszechniają treści wspierające ich narracje. Obejmuje to wykorzystanie farm trolli i sieci botów do wzmacniania tych komunikatów, sprawiając, że wydają się one bardziej popularne i szeroko akceptowane, niż są w rzeczywistości. Takie strategie mają na celu wpływanie na opinię publiczną zarówno w Rosji, jak i na arenie międzynarodowej. W bardziej zaawansowanych przypadkach kampanie te obejmują głębokie fałszywki audiowizualne i zmanipulowane treści, które zniekształcają prawdę lub fabrykują wydarzenia. Takie

---

* Kateryna Vitvitska – studentka trzeciego roku kierunku Stosunki międzynarodowe I stopnia na Wydziale Politologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, praktykant Centrum Europy Wschodniej UMCS.

kampanie obejmują także zmienione obrazy lub filmy rzekomo pokazujące ukraińską agresję lub niewłaściwe postępowanie, które następnie są rozpowszechniane online, aby wywołać oburzenie lub wsparcie dla działań Rosji. Ogólnie rzecz biorąc, wysiłki rosyjskich kampanii dezinformacyjnych mają na celu nie tylko zdyskredytowanie Ukrainy, ale także podważenie jedności i odpowiedzi międzynarodowej społeczności na konflikt. Inicjatywa EUvsDisinfo nadal odgrywa kluczową rolę w identyfikowaniu i ujawnianiu tych taktyk, pomagając zwalczać rozprzestrzenianie się fałszywych informacji.

Analizując zgromadzone przez EUvsDisinfo przykłady dezinformacji antyukraińskiej, można wywnioskować, że kluczową techniką jej wykorzystania stała technika „Doppelganger”, polegająca na wykorzystaniu podobieństwa lub identyczności, zadaniem której jest wprowadzenie w błąd lub zmanipulowanie percepcją publiczną. Działania EUvsDisinfo obejmują nie tylko dokumentowanie tych przypadków i strategii, ale także edukowanie publiczności, jak rozpoznawać i przeciwstawiać się takim dezinformacjom. Ich baza danych i publikacje służą jako cenne źródła do zrozumienia zakresu i mechaniki kampanii dezinformacyjnych skierowanych na europejskie i inne publiczności.

Opis narzędzi, które mogą być wykorzystywane do zwalczania dezinformacji, podano nie tylko w języku angielskim, ale również ukraińskim. Wśród dostępnych dla użytkowników strony materiałów są:

- słownik podstawowych pojęć, związanych z szerzeniem dezinformacji (dezinformacja, manipulacja, misinformacja, propaganda, fake news itp.);
- artykuły poświęcone negatywnemu wpływowi dezinformacji na współczesny świat i właściwemu zachowaniu w sieciach społecznościowych;
- quizy, pozwalające sprawdzić, w jakim stopniu czytelnicy są odporni na dezinformację;
- odnośniki do stron, na których można zrealizować weryfikację faktów;
- gry, pozwalające zrozumieć narzędzia i mechanizmy szerzenia dezinformacji;
- podcasty, poświęcone problemom dezinformacji;
- materiały edukacyjne dla nauczycieli. Odczuwalnym minusem jest jednak to, że wiele przydatnych materiałów dostępne są wyłącznie w języku angielskim.

Pomimo publikacji materiałów edukacyjnych pracownicy EUvsDisinfo uczestniczą także w licznych konferencjach, poświęconych bezpieczeństwu Ukrainy i świata w obliczu wzrastającego zagrożenia dezinformacji, w tym prowadzonej w Brukseli „Striking Back: EUvsDisinfo in Action”, podczas której eksperci EUvsDisinfo przedstawili swoje metody i narzędzia do walki z dezinformacją prokremlowską. Dyskutowano tam również o przyszłych strategiach i inicjatywach mających na celu przeciwdziałanie propagandzie rosyjskiej. Ponadto EUvsDisinfo regularnie organizuje warsztaty i szkolenia dla dziennikarzy z krajów Unii Europejskiej i krajów sąsiednich, w tym z Ukrainy. Szkolenia te mają na celu zwiększenie umiejętności rozpoznawania i przeciwdziałania dezinformacji oraz rozwijanie współpracy między dziennikarzami z różnych krajów.

EUvsDisinfo ponadto opracowuje specjalne raporty i publikacje, które szczegółowo analizują i dokumentują dezinformację skierowaną przeciwko Ukrainie. Raporty te pomagają zrozumieć mechanizmy manipulacji informacyjnej oraz dostarczają konkretnych przykładów i analiz, które mogą być wykorzystane przez decydentów, dziennikarzy i społeczeństwo do przeciwdziałania tym zagrożeniom. Takimi raportami są m. in.:

- *Disinformation about Bucha*. Raport ten analizuje fałszywe informacje rozpowszechniane przez prokremlowskie media dotyczące masakry w Buczy. Opisuje, jak rosyjskie media próbowały zaprzeczyć zbrodniom wojennym popełnionym przez rosyjskie siły, stosując techniki manipulacji wizualnej i fabrykacji świadków.
- *Crimea's Illegal Annexation – Key Pro-Kremlin Disinfo Narratives*. Autorzy tego raportu skoncentrowali się na narracjach dezinformacyjnych dotyczących nielegalnej aneksji Krymu przez Rosję. Analizuje, jak Kreml używał propagandy do legitymizowania swojej agresji oraz jak te narracje wpływały na międzynarodową opinię publiczną.

- *Timeline – 100 Days of War against Ukraine* to kolejny ważny raport, który przedstawia chronologię kluczowych wydarzeń związanych z wojną w Ukrainie oraz towarzyszących im kampanii dezinformacyjnych. Zawiera szczegółowe opisy najważniejszych przypadków dezinformacji i ich wpływu na percepcję konfliktu na świecie.
- *Pro-Kremlin Disinfo about Bioweapons and Biolabs* jest dokumentem, w którym analizie poddane zostali fałszywe twierdzenia dotyczące rzekomych laboratoriów broni biologicznej w Ukrainie, które były częścią większej kampanii dezinformacyjnej mającej na celu zdyskredytowanie rządu ukraińskiego i jego sojuszników.
- *When Words Kill – Hate Speech in the Kremlin Speak* – w tym raporcie zostało zbadane, w jaki sposób język nienawiści używany przez kremlowskie media przyczynia się do eskalacji konfliktu i legitymizowania przemocy. Analizuje konkretne przypadki mowy nienawiści i ich konsekwencje dla sytuacji w Ukrainie.

Te raporty są obecnie jednym z kluczowych narzędzi w walce z dezinformacją, dostarczając rzetelnych informacji i analiz, które mogą być wykorzystane do edukacji publicznej i tworzenia skutecznych strategii przeciwdziałania propagandzie.

Z szerokiego zakresu działań i systematycznego podejścia do rozwiązywania problemu dezinformacji można stwierdzić, że EUvsDisinfo prowadzi skuteczną działalność. Projekt obejmuje szeroki wachlarz tematów i rozszerzył swoje możliwości monitorowania na regiony takie jak Bałkany Zachodnie i południowe sąsiedztwo UE, co odzwierciedla jego zdolność adaptacji i wzrost w odpowiedzi na pojawiające się wyzwania związane z dezinformacją.

Jednakże oceny jego stronniczości i wiarygodności sugerują, że chociaż EUvsDisinfo jest przeważnie rzetelne, wykazuje lekki lewo-centrowy skos w swoich raportach i bywa krytykowane za brak przejrzystości w finansowaniu oraz sporadyczne błędne oznaczanie informacji. Pomimo tych krytyk, EUvsDisinfo w ostatnich latach nie zawiodło żadnych poważnych testów faktograficznych i nadal jest kluczowym zasobem dla różnych interesariuszy, w tym instytucji UE, rządów państw członkowskich i mediów.

Można również stwierdzić, że EUvsDisinfo reprezentuje proaktywne działanie UE w walce ze złożonym problemem dezinformacji, demonstrując znaczący, choć nie bezbłędny, wpływ na świadomość publiczną i odporność na dezinformację. Działania EUvsDisinfo są modelowym przykładem skutecznej współpracy międzynarodowej w obszarze walki z dezinformacją. W kontekście obecnych wydarzeń i przyszłych wyzwań organizacja ta odgrywa kluczową rolę w zapewnianiu przejrzystości informacyjnej oraz w budowaniu zaufania do instytucji demokratycznych.

Wnioski z działalności EUvsDisinfo mogą być inspiracją dla innych krajów i organizacji międzynarodowych w tworzeniu własnych strategii przeciwdziałania dezinformacji. Współpraca i wymiana doświadczeń między różnymi podmiotami zajmującymi się walką z dezinformacją są niezbędne do skutecznego przeciwdziałania temu globalnemu problemowi. Dalsze badania, rozwijanie narzędzi edukacyjnych i technologicznych oraz wzmocnienie mechanizmów współpracy międzynarodowej są kluczowymi elementami w walce z dezinformacją.

W miarę jak techniki dezinformacyjne stają się coraz bardziej zaawansowane, konieczne jest nieustanne dostosowywanie strategii przeciwdziałania. Współczesne technologie, takie jak sztuczna inteligencja i analiza big data, mogą odegrać istotną rolę w identyfikowaniu i neutralizowaniu kampanii dezinformacyjnych. Jednakże, kluczowym aspektem pozostaje edukacja społeczeństwa i budowanie odporności na dezinformację. Świadomość publiczna i umiejętność krytycznego myślenia są najlepszymi narzędziami w walce z fałszywymi informacjami.

Podsumowując, EUvsDisinfo jest przykładem skutecznej inicjatywy mającej na celu przeciwdziałanie dezinformacji, zwłaszcza tej skierowanej przeciwko Ukrainie. Ich praca dokumentacyjna, edukacyjna i analityczna przyczynia się do lepszego zrozumienia i zwalczania tego zjawiska na poziomie międzynarodowym. Jednakże, jak każda organizacja, EUvsDisinfo napotyka na wyzwania i krytykę, co podkreśla potrzebę ciągłego doskonalenia i adaptacji do zmieniających się warunków. EUvsDisinfo nadal odgrywa kluczową rolę w globalnych wysiłkach na rzecz przeciwdziałania dezinformacji i ochrony integralności informacyjnej.